

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

نشست پژوهشی با:

دکتر محمد رضا آهنچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم

به مناسبت چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی (۴۶)

پرورش نخبگان در چهل سال اخیر چه روندی را طی کرده است؟

(۲۰۸ دانشمند ایرانی در میان یک در صد دانشندان برتر دنیا)

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) (<http://www.iribnews.ir>)

پژوهشگر: مهدی ناجی

□ نکات برجسته

- پیش از انقلاب، ایران هیچ دانشمند برتر جهانی نداشته است، اما در ۱۳۹۵ (۲۰۱۶) طبق اعلام پایگاه معتبر بین‌المللی وب آو ساینس، ایران دارای ۲۰۸ دانشمند برتر است که در میان یک درصد دانشمندان برتر دنیا قرار دارند.
- پیش از انقلاب نهاد متولی نخبگان نداشتیم، اما بعد از انقلاب تا کنون بیش از ۱۲ هزار نخبه و استعداد برتر تحت پوشش و حمایت بنیاد ملی نخبگان قرار گرفته‌اند.
- پس از انقلاب تاکنون ۵۵ سند بالادستی و قانون در خصوص شناسایی و حمایت و نگهداشت نخبگان توسط نهادهای مرتبط تصویب شده و در حال اجراست.
- بر اساس وب آو ساینس در سال ۲۰۱۶ کشور ما:

*** ۸۰۲ دانشمند برتر جهانی داریم که در میان ۱ درصد دانشمندان برتر دنیا قرار دارند.**

*** سهم ایران در تولید مقالات علمی جهان، ۱/۹۵ درصد است.**

*** ایران جزو ۱۰ کشور اول جهان در دریافت مدال از المپیادهای علمی است.**

- در سال ۱۳۹۵ تعداد ۴۵۴۴ دانشجو و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۵۵۲۷ دانشجو، بدون آزمون یا استعداد درخشان در دوره ارشد پذیرش شده‌اند. (اینها کسانی هستند که در دوره لیسانس رتبه‌های یک تا سه بودند و دانشگاه‌ها حاضر شدند آنها را بدون آزمون بپذیرند.)
- در سال ۱۳۹۵ تعداد ۵۴۴۴ دانشجو و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۵۵۲۷ دانشجو، در دوره کارشناسی ارشد در دانشگاه‌های کشور به عنوان استعداد درخشان پذیرفته شده‌اند.
- در سال ۱۳۹۵ تعداد ۷۴۵ دانشجو و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۷۸۴ دانشجو، در دوره دکتری تخصصی در دانشگاه‌های کشور به عنوان استعداد درخشان پذیرفته شده‌اند.
- چشم انداز نظام آموزش عالی کشور: بهره‌مندی متعهدانه از استعدادهای درخشان است.

□ تعاریف نخبگی

نخبه فردی برجسته و کارآمد، اثرگذار در خلق و گسترش علم، فناوری، هنر، ادب، فرهنگ و مدیریت کشور در چارچوب ارزش‌های اسلامی است.	تعریف نخبه در سند راهبردی کشور در امور نخبگان: (مصوب ۱۱ مهرماه ۱۳۹۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
نخبگی استعداد پایدار ذهنی یا جسمی در فرد که حاصل عوامل ژنتیکی و محیطی است و باعث می‌شود فرد بتواند شایستگی انجام کار معین در زمان معین را داشته باشد.	تعریف نخبه از نظر علمی
نخبگی استعداد ذهنی یا جسمی جزئی از شایستگی برای انجام نوع معینی از کار در سطح معینی است. وقتی این استعداد پایدار باشد تبدیل به نخبگی می‌شود. این استعدادها ذاتی و اکتسابی است. وقتی این استعداد پایدار باشد تبدیل به نخبگی می‌شود. این استعدادها ذاتی و اکتسابی (ترکیبی از ژن و محیط) است. نخبگی در به دست آوردن دستاورد بهتر در نتیجه مقدار معین کار حاصل می‌شود.	تعریف نخبه به سخن دیگر

تعریف نخبه در همه جوامع یکسان نیست. در برخی کسی که ذهن بهتری دارد را نخبه می‌دانند؛ در برخی دیگر هوش را به طور مستقیم به ثروت و موفقیت اقتصادی ربط می‌دهند؛ اما به اعتقاد کارشناسان نخبه صرفاً با معیار ذهن و توانمندی‌های ذهنی متمایز نمی‌شوند، بلکه نخبگان کسانی هستند که در عمل کشور را حرکت می‌دهند، و مشکلات آن را حل می‌کنند.^۱ در این چارچوب در نشست پژوهشی با دکتر محمد رضا آهنگچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم به مناسبت چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی موضوع «پرورش نخبگان در چهل سال اخیر چه روندی را طی کرده است؟» را با طرح سئوالات زیر مورد بررسی و واکاوی قرار دادیم:

پژوهش خبری: تعریف نخبه چیست؟

دکتر محمدرضا آهنگچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: اگر مفهوم پایه نخبه کیست روشن نشود عده‌ای ممکن است از این اصطلاحی که به آنها تعلق می‌گیرد استفاده کنند که روا نباشد؛ و ممکن است مشکلاتی برای جامعه نخبگانی بطور مستقیم و برای عموم مردم بطور غیرمستقیم شود. بنابراین روی این مفهوم ما باید توافق داشته باشیم؛ خوشبختانه در «سند راهبردی کشور در امور نخبگان» که در تاریخ ۱۳۹۱/۷/۱۱ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است؛ نخبه به این صورت تعریف می‌شود: نخبه فردی برجسته و کارآمد، اثرگذار در خلق و گسترش علم، فناوری، هنر، ادب، فرهنگ و مدیریت کشور در چارچوب ارزش‌های اسلامی است.^۲ این تعریف از نخبه با یک قرائت مورد نظر جمهوری اسلامی ایران است.

مفهوم نخبه از نظر علمی: نخبگی استعداد پایدار ذهنی یا جسمی در فرد که حاصل عوامل ژنتیکی و محیطی است و باعث می‌شود فرد بتواند شایستگی انجام کار معین در زمان معین را داشته باشد. خیلی مهم است که نخبگی یک استعداد پایدار است مردم می‌گویند یک‌جا یک چشمه آمد ولی ادامه نداد.

نخبگی فقط شامل ذهن نیست به وجه جسمی هم توجه کردند که شامل ورزش‌های قهرمانی و ورزش‌های خاص است که به یک روایت می‌توانیم بگوییم که آن هم می‌تواند نخبه حساب شود. منتهی در حوزه فیزیکی آن. اما تاکید ما در وزارت علوم بیشتر بر قسمت ذهنی آن است. نکته‌ای که همه ما می‌دانیم این است که ترکیبی از ژنتیک و محیط است. کار ما حمایت از کسانی است که از خود نشانه‌هایی از نخبگی را به شکل پایدار نشان می‌دهند. ما در دانشگاه‌ها این‌ها را شناسایی می‌کنیم. که آن نخبه به حداکثر استعداد خودش برسد و به عنوان سرمایه ملی شناسایی شود. شایستگی کار معین در زمان معین: یعنی اگر شما بگذارید از زمان رسش ایده یا خلق مفهوم یا چیزی که نشانه نخبگی است یک سال بگذرد؛ قاعدتاً ممکن است از کارآمدی، اثربخشی و بهره‌ای که می‌تواند برساند کاسته شود. کار معین هم بسیار متنوع است. از علوم سخت مثل علوم پایه بگیریم تا برسد به هنرها و جز آن که جنبه‌های نرم‌تر و بیشتر شهودی دارد جزو کار معین در نظر گرفته می‌شود.

پژوهش خبری: آیا نخبگی محدود به رشته‌های خاص علمی است؟

دکتر محمدرضا آهنگچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: نخبگی نگاه محدود به رشته‌های خاص نیست؛ چون در کشور ما رشته‌هایی مثل «نانو، شیمی، فیزیک، هسته‌ای و نجوم» بالا آمده است و خبر در مورد آن زیاد تولید می‌شود. وقتی می‌خواهیم بگوییم: از نظر علمی در کشور قوی هستیم معمولاً به این رشته‌ها اشاره می‌کنیم. ولی نخبگی از نگاه ما فقط شامل این رشته‌ها نمی‌شود. بلکه دامنه وسیع‌تر دارد. استعداد ذهنی یا جسمی جزئی از شایستگی برای انجام نوع معینی از کار در سطح معینی است. وقتی این استعداد پایدار باشد تبدیل به نخبگی می‌شود. این استعدادها ذاتی و اکتسابی (ترکیبی از ژن و محیط) است.

پژوهش خبری: آیا استعدادهای درخشان نخبه هستند؟

دکتر محمدرضا آهنگچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: در وزارت علوم با استعدادهای درخشان و «برتری در تحصیل بصورت هنجاری» سروکار داریم. تعریف ما از استعداد درخشان یک بخش کوچکی از نخبگی است. نخبگی یک

۱ - سیاست نامه علم و فناوری، عبدالحسین روح الامینی نجف‌آبادی، مقاله ۱، دوره ۲، شماره ۱، ۱۳۹۱، صص ۳-۴.

۲ - سند راهبردی کشور در امور نخبگان، مصوب ۱۱ مهرماه ۱۳۹۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی.

مفهوم بسیار وسیع است. ممکن است یک نخبه اصلا وارد دانشگاه و فضای آموزش نشود. ما دنبال متر می‌گشتیم و چون متری نداشتیم که نخبگی را اندازه بگیریم. آنرا تقلیل می‌دهیم به تحصیل، تقلیل می‌دهیم به برتری در تحصیل، تقلیل می‌دهیم به هنجاری. هنجاری یعنی معیاری نداریم؛ ما در این جلسه هفت تن هستیم از بین ما هفت تن، یک نفر در حل مسائل ریاضی از بقیه قوی‌تر است. او به شکل هنجاری از بقیه قوی‌تر است. ولی با معیار ممکن است خیلی فرد ضعیفی در ریاضی باشد. استعداد درخشان ما برتری به صورت هنجاری است یعنی هیچ معیاری نداریم. موفقیت در برنامه‌ریزی برای تحصیل، کوشش برای تحصیل و موفقیت تحصیلی را آنهم به شکل هنجاری ملاک گرفته‌ایم؛ ولی ما به یک تعریف عینی نیاز داشتیم و این تعریف را می‌پذیریم.

پژوهش خبری: نقاط عطف انقلاب اسلامی در پرورش نخبگان کدام است؟

دکتر محمدرضا آهنچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: پس از انقلاب اسلامی آموزش عالی توسعه یافت؛ و یکی از اولویت‌های نظام آموزش عالی ارتقای کیفی برنامه‌های آموزشی به سمت تربیت دانش‌آموختگانی بود که هم از صلاحیت‌های حرفه‌ای و تخصصی بالایی برخوردار باشند و هم در جنبه‌های تعهدی و اخلاقی بتوانند خدمات بیشتری به کشور برسانند. این باعث شد افرادی که قبلا استعداد متوسط به بالا را برای ورود به آموزش عالی داشتند و به دلیل محدودیت‌های پذیرش دانشگاه موفق به ورود به دانشگاه نمی‌شدند؛ پس از ورود به دانشگاه به بهترین کیفیت آموزش ببینند؛ امروز دانشگاه‌های ایران از نظر محتوای برنامه درسی در طراز علم روز جهانی است. در حال حاضر ایران کشوری است که در تولید علم جهانی کشوری اثرگذار است. در تولید مقالات، در داشتن دانشمندان پراستناد جهان (یک درصد دانشمندان برتر جهان جزو استعدادهای برتر کشور هستند). این را می‌توانیم به عنوان یکی از مهمترین نقاط عطف انقلاب اسلامی در بحث آموزش عالی بدانیم. ما پس از انقلاب اسلامی توانستیم آموزش عالی را در سطح کشور توسعه دهیم و به دورافتاده‌ترین مناطق به شهرهایی که ممکن بوده بسیار دور از مرکز بوده باشند با سامانی که مورد انتظار بوده وارد کنیم. بجز بحث عدالت اجتماعی، این فرصت در دانشگاه‌ها فراهم شد که آنها در رقابت با سایر دوستانشان اگر این توانایی را داشتند که به عنوان دانش‌آموخته برتر از مقطع خودشان فارغ‌التحصیل شوند؛ بدون آزمون وارد مقطع بالاتر شوند و به عنوان دانشجوی استعداد درخشان شناسایی شوند. سرمایه‌های انسانی کمیاب را در کشور شناسایی کردیم و اینها در این فرآیند به عنوان دانش‌آموخته برتر انتظار می‌رود؛ خدمات خودشان را در اختیار کشور قرار دهند. این مساله ما را از ورود متخصصان در بسیاری از زمینه‌ها از خارج کشور به کشور بی‌نیاز کرده است. آنچه به عنوان نکته کلیدی در این رابطه می‌توانیم بگوییم اینکه تا این زمینه و بستر فراهم نشده بود و همه کسانی که بدون انتصاب به خاندان‌های معروف یا بدون انتصاب به طبقات اجتماعی اقتصادی بالا می‌توانستند وارد دانشگاه شوند؛ ظرفیت توزیع برابر فرصت‌ها برای کسانی که بتوانند استعدادهای درونی و پایدار خود را نشان دهند در ۴۰ سال بعد از انقلاب اسلامی به خوبی فراهم شد و گسترش پیدا کرد.

پژوهش خبری: قبل از انقلاب و بعد از انقلاب در ارتباط با پرورش نخبگان، چگونه قابل مقایسه است؟

دکتر محمدرضا آهنچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: در ارتباط با مقایسه‌ای که لازم است صورت بگیرد برای اهتمام نظام آموزش عالی کشور به پرورش استعدادهای درخشان پیش از انقلاب اسلامی و پس از انقلاب اسلامی بررسی‌های به عمل آمده نشان می‌دهد که پیش از انقلاب اسلامی برنامه و سیاست معینی برای پرورش استعدادهای درخشان به شکل ساختارمند که در قالب وزارت علوم تعریف شده باشد و برای دانشگاه‌ها ابلاغ شده باشد مشاهده نمی‌شود؛ دستکم در مستندات ما چنین مدارکی وجود ندارد. به یک روایت می‌توانیم بگوییم که پرورش استعدادهای درخشان محصول اقدامات نظام آموزش عالی کشور پس از انقلاب اسلامی و پس از دهه ۱۳۷۰ است. که بنا شد پرورش استعدادهای از رویکرد توده‌گانی خارج شود و به تفکیک استعدادهای درخشان از سایر دانشجویان و حمایت‌هایی که برای کمک به آنها که دانش‌آموختگان بهتری باشند و بتوانند خدمات بهتری به کشور برسانند تمرکز پیدا کند.

پژوهش خبری: برای شناسایی نخبگان چه شاخص‌هایی وجود دارد؟

دکتر محمدرضا آهنچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: ۱- شخص برنده مدال‌های المپیاد جهانی بوده باشد. که بدون کنکور و هر رشته‌ای که بخواهد وارد می‌شود. می‌تواند همزمان دو رشته در مقطع لیسانس بخواند. یک راه شناسایی مدال‌ها و جوایزی است که از مسابقات جهانی بدست آورده است. در داخل هم جوایزی که به رنگ طلایی باشد قبول است. جشنواره‌های

داخلی فقط مدال طلای آن قابل قبول است. ۲- شخصی که ۲,۵ معیار بالای میانگین باشد نخبه است.^۱ تعریف عملیاتی و دانشگاهی آن استعداد درخشان است. ما ناچار بودیم متر داشته باشیم و نخبگی را با شاخص استعداد درخشان اندازه بگیریم که عینی‌ترین و قابل قبول‌ترین از نگاه ما معدل تحصیلی بود. میانگین معدل دو ترم یک شاخص است. با تصویر کلی که در هفت نیم سال لیسانس، و چهار نیم سال دوره فوق لیسانس، پیدا می‌کنیم می‌توانیم به فرد لقب بدهیم که استعداد درخشان است. اگر جزو نفرات اول تا سوم بالای معدل دانش آموختگان هم ورودی خودتان باشید به عنوان استعداد درخشان محاسبه می‌شوید و می‌توانید بدون آزمون وارد مقطع بالاتر شوید.

پژوهش خبری: در سطح ملی و در سطح دستگاهی برای پرورش نخبگان چه برنامه‌هایی داشته‌اید؟

دکتر محمدرضا آهنچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: برنامه‌های کنونی در سطح ملی بسیار متنوع است. باعث خوشبختی است که در ایران نسبت به پرورش نخبگی از طریق حمایت از نخبگان این قدر اهتمام می‌شود. نخبگی یک سرمایه است که در نخبگان تجلی پیدا می‌کند. برنامه‌های متنوعی در کشور انجام می‌گیرد و صدا و سیما هم از آن حمایت و پشتیبانی می‌کند. نمونه آشکار آن بحث جشنواره‌ها خوارزمی، فارابی، و جایزه‌هایی است که همه در راستای سیاست حفظ و توسعه نخبگی است که در سطح ملی و بوسیله بنیاد ملی نخبگان، در سطح وزارتخانه‌ها: علوم، بهداشت و آموزش و پرورش، صورت می‌گیرد.

– مهم‌ترین برنامه‌های کنونی وزارت علوم در سطح ملی برای پرورش نخبگان

ستاد نیرو جهادی متخصص: استفاده از نیروها در مسیر خلاءها و نیازهای کشور	در سطح ملی
نکوداشت سرآمدان ایرانی: بصورت معمول و متعارف اتفاق می‌افتد.	
برنامه‌های تربیتی و آموزشی نخبگان جوان: زمینه‌سازی برای میل به استقرار نخبگان در کشور یا فضای کشور. ^۲	
نشست‌های اجتماعات نخبگانی: در بنیاد ملی نخبگان و در استان‌ها رایج است. ^۳	
برنامه همکاری با متخصصان و کارآفرینان ایرانی خارج از کشور ^۴	
جشنواره فرهنگی و هنری ایراندخت: مخصوص نخبگان خانم است.	
برنامه تبادل دانشمندان جوان ^۵	در سطح دستگاهی (چهار گروه برنامه)
برنامه‌های شناسایی	
پشتیبانی	
پرورش	
هدایت	

- ۱ - دکتر محمدرضا آهنچیان: اگر میانگین پذیرفته‌شدگان رشته مهندسی برق کشور مثلا ۷۸,۵ باشد. اگر از ۸۱ به بالا باشید. می‌شوید نخبه.
- ۲ - دکتر محمدرضا آهنچیان: میل به استقرار نخبگان در فضای کشور: یعنی اگر نخبه در خارج از کشور است خدماتش به اینجا برسد. (هدایت استعدادهای درخشان یا نخبگان).
- ۳ - دکتر محمدرضا آهنچیان: در ۳۱ استان ما، بنیادهای استانی وجود دارد. در خود دانشگاه‌ها هم اجتماعات نخبگانی تشکیل شده و کاملا فعال است.
- ۴ - دکتر محمدرضا آهنچیان: برنامه‌ای که در اختیار وزارت علوم بود از زمانی که بنیاد نخبگان تشکیل شد در اختیار این بنیاد قرار گرفته و یک برنامه‌های جدی دارند برای فراخوان استعداد و فضای نخبگی ایجاد شده ایرانیان خارج کشور و ارائه خدمات آنها به داخل کشور.
- ۵ - دکتر محمدرضا آهنچیان: در قالب دانشگاه‌ها این افراد شناسایی می‌شوند و همچنین از طریق آموزش و پرورش به بنیاد ملی نخبگان معرفی می‌شوند و بعد برنامه‌های حمایتی مانند بورسیه، جوایز، در اختیار دانشمندان جوان قرار می‌گیرد.
- ۶ - دکتر محمدرضا آهنچیان: در ذیل این چهارگروه برنامه: صدها برنامه و فعالیت اتفاق می‌افتد. در هر دانشگاه چه دولتی و چه غیردولتی دفاتر استعداد درخشان داریم. این دفاتر از اواخر ۱۳۷۰ فعال شده و همچنان وجود دارد. این دفاتر صدها فعالیت و طرح را هر نیم سال در دانشگاه اجرا می‌کنند.

پژوهش خبری: پس از انقلاب اسلامی چه اقداماتی برای پرورش نخبگان صورت گرفته است؟ چه سیاست‌هایی را

می‌توانیم استنباط کنیم؟

دکتر محمدرضا آهنچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: پس از انقلاب اسلامی، در دهه ۱۳۶۰: پرورش نخبگانی به شکل همگانی و برای همه دانشجویان به عنوان یک سیاست کلی در نظر گرفته می‌شده است. دهه ۱۳۷۰ و ۱۳۸۰: دانشجویان استعداد درخشان را به عنوان کسانی که دارای قسمتی از ویژگی‌های یک نخبه هستند شناسایی کردیم و مورد حمایت‌های خاص قرار دادیم. در دهه ۱۳۹۰: سیاست ابقا و ماندگاری: اینکه دانشجویان استعدادهای درخشان را بتوانیم به عنوان دانشجوی استعداد درخشان حفظ کنیم؛ و با یک روش بهره‌مندی متعهدانه کمک کنیم تا این دانشجویان از توانایی‌های ویژه خودشان برای کشور خودشان صرف کنند. این جزء سیاست‌های جدی نظام آموزش عالی کشور قرار گرفته است. چشم انداز نظام آموزش و پرورش کشور برای پرورش نخبگان برای حداقل دهه آینده بهره‌مندی متعهدانه از این دانشجویان است. بهره‌مندی متعهدانه به این عنوان که شایستگی‌های آنها برای کمک به کشور شناسایی شود و برای ماندگاری خدمات آنها در جغرافیای جمهوری اسلامی ایران، بتوانیم از این افراد در زمانی که حداکثر زمان بهره‌وری از استعدادهای آنها که در دوران دانشجویی است استفاده کنیم. بهره‌مندی: به معنای این است که همه آنچه که فرد در دوره تحصیلی‌اش فرا گرفته است بتواند به عنوان خروجی دوران تحصیل در خدمت نیازهای کشور قرار بگیرد و متعهدانه: این که تعهد کند خدمات خودش را در یک دوره زمانی قابل قبول و قابل پذیرش برای رفع نیازهای کشور هزینه کند. بهره‌مندی متعهدانه از استعدادهای درخشان به عنوان یک چشم انداز برای نظام آموزش عالی کشور در نظر گرفته شده است.

-سیاست‌های پس از انقلاب اسلامی

دوره برخورد توده‌گانی:

• تا دهه ۷۰

دوره تفکیک و جداسازی

• از دهه ۷۰ دوره تفکیک و جداسازی: تبلیغ و جوایز

دوره ابقا و ماندگاری

• از دهه ۱۳۹۰، مهمترین سیاست: تمییز

پژوهش خبری: نهادها و سازمان‌های فعال در حوزه نخبگانی کشور کدامند؟

دکتر محمدرضا آهنچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: نهادها و سازمان‌های فعال در حوزه نخبگانی معروف‌ترین آنها عبارتند از:

گروه خاص	زیر مجموعه	نهادها و سازمان‌های فعال در حوزه نخبگانی
دانش آموزان	وزارت آموزش و پرورش	مرکز ملی پرورش استعدادهای درخشان
طلاب	شورای عالی حوزه‌های علمیه	مرکز امور نخبگان و استعدادهای برتر حوزه‌های علمیه
گروه عام (سه گروه بالا)	ریاست جمهوری	بنیاد ملی نخبگان
دانشجویان	مستقر در وزارتخانه‌های آموزش عالی: شامل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت علوم	دفتر استعدادهای درخشان

برنامه‌های متنوعی در کشور انجام می‌گیرد. یک نمونه آشکار آن بحث جشنواره‌هایی مانند خوارزمی، فارابی و جایزه‌هایی که وجود دارد؛ در راستای سیاست حفظ و توسعه نخبگی است. در سطح وزارتخانه‌ها (وزارت‌خانه‌های علوم، بهداشت و آموزش و پرورش) این اقدامات صورت می‌گیرد؛ که عمده آنها در سطح ملی و بوسیله بنیاد ملی نخبگان انجام می‌گیرد.

پژوهش خبری: کمک نقدی، کمک هزینه‌های دانشجویی، کمک غیرنقدی (خوابگاه، غذاخوری و غیره) و کمک از طریق بنیاد ملی نخبگان با چه سازوکاری در اختیار استعدادهای درخشان قرار می‌گیرد؟

دکتر محمدرضا آهنچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: بحث پشتیبانی کمک‌های نقدی و غیرنقدی است که به دانشجویان استعدادهای درخشان می‌شود. بزرگترین کمک غیرنقدی که به استعداد درخشان می‌شود: اجازه تحصیل بدون آزمون است که خیلی برایشان مهم است. بچه‌های زیرک‌تر و نه باهوش‌تر از ورود به دانشگاه تلاش می‌کنند معدلشان را بالا نگه دارند. که نهایتاً جزء رتبه ۱ تا ۳ باشند. و کمک‌های نقدی که در اختیار این‌ها قرار می‌گیرد. که دانشگاه به دانشگاه متفاوت است. چون قانون مرکزی نداریم. یک بخشنامه داریم که بر اساس آن دانشگاه‌ها موظف هستند از استعدادهای درخشان حمایت کنند و پشتیبانی شوند. معمولاً به شکل پولی و ترمی بین ۳۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومان است و دانشجویان هم استقبال می‌کنند. مقطع به مقطع متفاوت است و به اینها کمک مالی مستقیم می‌شود. بین دفاتر استعدادهای درخشان و بنیاد ملی نخبگان پیوند وثیقی وجود دارد. یعنی قسمت اعظم خروجی‌های ما، ترم به ترم به بنیاد ملی نخبگان، معرفی می‌شوند. اینها تحت جوایز بنیاد ملی نخبگان قرار می‌گیرند. و به اینها کمک مالی مستقیم می‌شود. بنیاد ملی نخبگان جوایز بسیار زیادی: "جایزه شهید احدی، جایزه شهید تهرانی مقدم، جایزه علامه طباطبایی"، بستگی به حوزه‌های موضوعی دارد. پشتیبانی‌های غیرنقدی: نخبگان می‌توانند از خوابگاه‌های تک نفره استفاده کنند. از تخفیف ۲۵ تا ۵۰ درصد غذا بسته به اینکه رتبه آنها چقدر شده باشد استفاده کنند. از سالن‌های ورزشی بدون پرداخت هزینه می‌توانند استفاده کنند. از کارگاه‌هایی که در دانشگاه برگزار می‌شود و پولی است بصورت تخفیف استفاده کنند. در سال ۱۳۹۵ در بین ۱۴۰ واحد دانشگاهی که حدود ۷۰۰ هزار دانشجو هستند: نزدیک به ۱۰۰ میلیارد برای چنین برنامه‌های مستقیم حمایتی هزینه کردند. هنگام فارغ‌التحصیلی دانشجویان نخبه را فرا می‌خوانند و به آنها کارت هدیه می‌دهند. خود وزارت علوم بصورت مرکزی ۳ میلیارد تومان سالانه، طی این سال‌ها بودجه داشته است. که اینها را به دانشگاه‌ها بر اساس عملکردشان می‌دهد. مثلاً اگر این دانشگاه از آن دانشگاه بهتر عمل باشد به آن ۵۰ میلیون تومان می‌دهند.

□ کلام آخر

دکتر محمدرضا آهنچیان مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم: مفهوم نخبگی درست جا نیفتاده، سیاستگذاری و راهبری خوبی در بحث پرورش نخبگان اتفاق نیفتاده است. ما آنرا محدود کرده‌ایم به استعدادهای درخشان که مشکلاتی ایجاد کرده و با واقعیت وفق ندارد. پیوندجویی جزء چالش‌های ماست. یعنی بعضی چیزها آنقدر دست و پاگیر است که نمی‌شود مطرح کرد و هم مطرح نکرد: سهل و ممتنع است. پیوندجویی: منظور اینکه ما بتوانیم با سازمان برنامه، بقیه جاها از قسمت مالی و اقتصادیش، در قسمت فرهنگی با صدا و سیما، با وزارت ارشاد و با دیگران بنشینیم و همفکری کنیم: تا اینکه بتوانیم چالش را برطرف کنیم اینک چطور می‌توان از ظرفیت نخبگانی استفاده کرد. و اینکه بر عملکرد نخبگان نظارت کرد. سیاستی که داریم بهره‌مندی متعهدانه به اینکه هم فرد خدماتش به کشور برسد؛ هم استعدادش را پرورش دهیم و از آن بهره‌برداری کنیم و هم جنبه تعهدی نسبت به سرنوشت کشور بتواند این حس را داشته باشد.